

Z KRZYŻÓWKĄ OBRAZKOWĄ
Z OPRACOWANYM PRZEZ
DZIECI PLANEM MIASTA

Elke Schneider

Mannheim bardzo kolorowy

Dzieci dzieciom

Za pomoc finansową w realizacji niniejszej publikacji na wyjątkowe podziękowania zasługują:

Rotary Club
Mannheim

MAUD GMBH Mannheimer Archiv- und
Digitalisierungsgesellschaft

Mannheimer Archiv- und
Digitalisierungsgesellschaft MAUD GmbH

Unternehmen Lochbühler Aufzüge in
Mannheim-Seckenheim

oraz :

- Kauffmannmühle GmbH & Co. KG
- Dipl. Kaufmann Hans Freiländer
- Koło Przyjaciół Szkoły Hans-Christian-Andersen-Schule w Mannheim
- Volker Luh
- Ursula Mehler
- Gabriele i Ulrich Nieß
- Regina i Horst Umland
- Hanno Vögele
- Fundatorzy, którzy wpłacili na konto Crowdfunding-Plattform przy BW-Bank pod hasłem www.bw-crowd.de/kinderbuchmannheim-ganz-bunt, jednorazowy datek
- Osoby uczestniczące podczas Festynu miejskiego w maju 2015 w zorganizowanej Tomboli tzw. Glücksrad-Aktion

Szczególnie dziękujemy Dzieciom, które poprzez swoje rysunki wnieśli wkład w opublikowaniu tej książki. Jednocześnie, dziękujemy bardzo serdecznie naszej byłej współpracownicy Hannah Nagel, Rzecznikowi Informacji Medialnej, za własnoręcznie naszkicowany Plan miasta na wewnętrznych stronicach niniejszej książki.

Tłumaczenie na język polski zostało umożliwione dzięki pomocy Stadt Mannheim, Dezernat III, Pani Burmistrz Dr. Ulrike Freundlieb.

Słowa podziękowania za ogromny wkład oraz bezinteresowne zaangażowanie w tłumaczeniu niniejszej książeczki, kierujemy również do naszej współpracownicy Pani Hedwig Martine Bialota.

Opracowanie: **Freunde**
des Stadtarchivs Mannheim – ISG e.V.

Mannheimer Altertumsverein von 1859
Gesellschaft der Freunde Mannheims
und der ehemaligen Kurpfalz

© 2015. Wszelkie prawa zastrzeżone.

1. Wydanie. Zawiera 106 częściowo kolorowych ilustracji

Wydawca: Wydawnictwo v. Brandt, www.vonbrandt.info

ISBN 978-3-9813584-7-6

Druk i oprawa: kayserrreich, kommunikative gestaltung, Wiesbaden; www.kayserrreich.com

Prawa autorskie: W przypadku nie posiadanych autoryzacji zdjęć, wszelkie prawa ich publikacji pozostają zastrzeżone dla Stadtarchiv Mannheim-ISG. Ze względu na utrudnienia w ustaleniu praw autorskich, uprawniona, wyżej wymieniona Instytucja, posiada prawo reprodukcji tychże zdjęć, na wcześniej ustalonych warunkach.

Reprodukcje graficzne-ostatnia strona : Wieża przekąźnikowa, Marcel, 9 lat; Herzogenriedpark, Jennifer, 9 lat; Luisenpark, Igor, 9 lat. Autorzy rysunków są uczniami Erich Kästner-Schule.

Elke Schneider

Mannheim bardzo kolorowy

Dzieci dzieciom

Muhammed Ali, 12 lat,
Humboldtschule

Halo Dzieci,

niniejsza broszurka „Mannheim bardzo kolorowy – Dzieci dzieciom”, jest wyjątkowym podarunkiem, który chcemy wam i waszej szkole przekazać.

„Dlaczego właściwie tak jest?” Często z pewnością zadawałyście to pytanie, a wasi nauczyciele udzielali wam na nie podczas lekcji odpowiedzi.

Czy rzeczywiście dobrze znacie miasto w którym żyjecie? Czy znacie wszystko co na codzień napotykacie? Jesteśmy przekonani, iż nieraz zastanawialiście się nad przeszłością znanych wam placów i budowli, nad ich wyglądem i przeznaczeniem, tym sprzed lat i obecnym. Dlatego chcemy by czytając tę broszurkę, lepiej poznałyście wasze miasto.

Ponieważ sami nie jesteśmy zbyt utalentowani plastycznie, poprosiliśmy do współpracy waszych rówieśników. To oni właśnie, malując znane budowle i krajobrazy naszego miasta, są współautorami pięknie opracowanej szaty graficznej niniejszej broszurki. W dołączonych przez nas do tych rysunków tekstach, staramy się przybliżyć dzieje tych miejsc i opowiedzieć o sekretach z przeszłości jakie te miejsca kryją. Sami zobaczcie, jak wiele uzdolnionych plastycznie waszych rówieśników, ukazało Mannheim we wspaniałych obrazach. Warto przejrzeć tę broszurkę, bo przecież Dzieci dzieciom ją przygotowały.

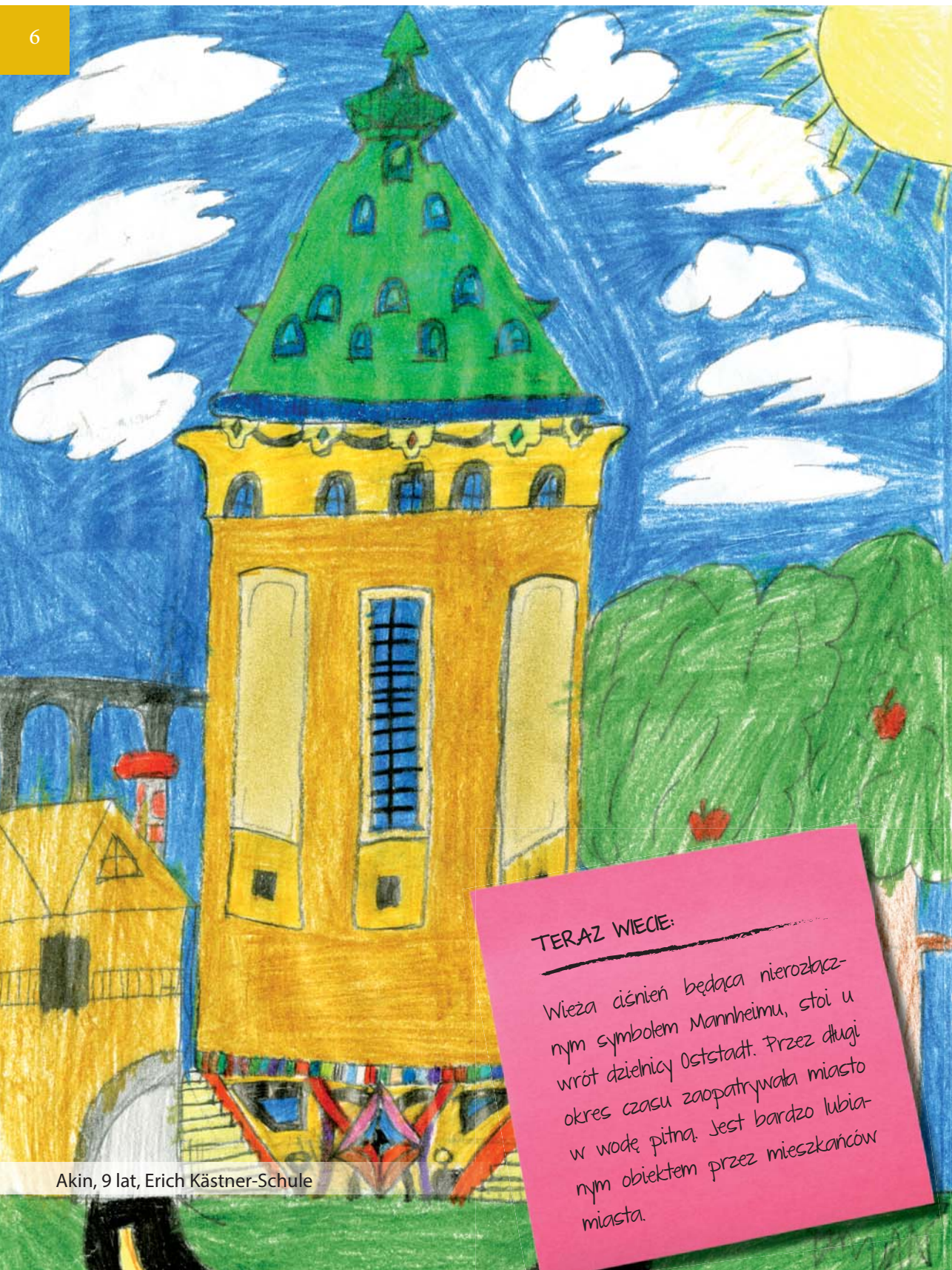

Możecie tę broszurkę wspólnie z waszym młodszym rodzeństwem poczytać i pooglądać ilustracje. Może później w towarzystwie waszych rodziców, przyjaciół, czy babci i dziadka odwiedzić z ciekawością niektóre miejsca, o których dowiedziałyście się ciekawych historii czytając tę książkę.

Jeszcze nie wszystkie place i budowle są zilustrowane, brakuje dla przykładu: Teatru Narodowego, Placu Defilad, brakuje niektórych kościołów. Czy nie mielibyście ochoty także namalować jakiegoś budynku? Prześlijcie po prostu wasz rysunek na adres emailowy: stadtarchiv@mannheim.de. Będziemy wam wdzięczni.

Ciekawej przygody w odkrywaniu waszego miasta !

Zespół redakcyjny waszej broszurki „Mannheim bardzo kolorowy”

TERAZ WIECIE:

Wieża ciśnień będąca nierozłącznym symbolem Mannheimu, stoi u wrót dzielnicy Oststadt. Przez długi okres czasu zaopatrywała miasto w wodę pitną. Jest bardzo lubianym obiektem przez mieszkańców miasta.

Wieża ciśnień/Wasserturm

Dzisiaj wystarczy odkręcić kran, by popłynęła z niego bez problemu świeża woda pitna.

Jednak przed 150-ma laty albo i więcej, nie było to takie proste. Czy możecie sobie wyobrazić, by wodę do przygotowania spaghetti, trzeba by było najpierw wiadrem ze studni nabrać? W dodatku dawniej, woda nie odznaczała się zbytnią czystością.

W roku 1889 postanowiła Rada Miejska zlecić architektowi Gustav Halmhuber budowę Wieży ciśnień. Wieża miała w przyszłości gromadzić olbrzymie zasoby wody i tym samym zaopatrywać miasto w klarowną wodę.

Dzisiaj

1889

Wieża ciśnień

W tamtym okresie Wieża ciśnień była jedyną zlokalizowaną na tym terenie budowlą.

W czasie II Wojny Światowej jej dach został poważnie uszkodzony. Po wojnie powstało wiele projektów jej odbudowy. Mieszkańcy Mannheimu żądali jednak przywrócenia jej pierwotnej konstrukcji.

Spójrzcie na dwa lwy z ludzkimi głowami u stóp galerii Wieży ciśnień, albo popatrzcie na stojące przed Wieżą mityczne stworzenie, przedstawiające pół konia pół człowieka. Przypatrując się tym rzeźbom, z pewnością zaraz nasuwa się wam na myśl jakaś tajemnicza opowieść.

Ah!

Wieża ciśnień zaopatrywała miasto do 2000 roku w wodę pitną. Wieża mieści **2 miliony litrów** wody. Ma **60 m** wysokości.

1959

Wieża ciśnień z dachem zastępczym

Chiara, 9 lat, Erich Kästner-Schule

TERAZ WIECIE:

Plac Fryderyka, który został zaplanowany jednocześnie z dzielnicą Oststadt, powstał w późniejszym okresie aniżeli Wieża ciśnień. Na jego terenie w 1907 roku odbyła się z okazji 300-nej rocznicy założenia miasta, wielka Wystawa Jubileuszowa tzw. große Jubiläumsausstellung.

Plac Fryderyka/Friedrichsplatz

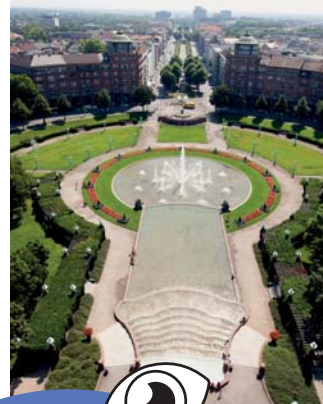
Wieża ciśnień bez Placu Fryderyka nie miałyby takiego uroku. Plac ten nazwano imieniem dawnego władcy tych ziem, Wielkiego księcia Fryderyka I. von Baden.

W roku 1607, roku założenia miasta, dzisiejszy Plac Fryderyka znajdował się poza murami ówczesnego grodu.

Plac Fryderyka powstał w roku 1890. W tymże czasie, miejscy ogrodnicy zagospodarowywali dotąd niezabudowany obszar wokół Wieży ciśnień. Jednocześnie prowadzono w pobliżu budowę Rosengarten i Kunsthalli. Te budynki są wam z pewnością również znane.

W 1907 roku Plac Fryderyka stanowił centrum obchodów 300-nej rocznicy założenia miasta. Związane z tą rocznicą uroczystości nazwano „Wystawą Jubileuszową”.

Dzisiaj

Dzisiaj również Plac Fryderyka jest miejscem wielu organizowanych imprez. Dla przykładu Jarmark Bożonarodzeniowy tzw. Weihnachtsmarkt, który możecie odwiedzić z rodzicami, czy specjalnie dla was przygotowany przy Wieży ciśnień program sportowy: „Sport i zabawa przy Wieży ciśnień”, w którym możecie uczestniczyć.

Plac Fryderyka

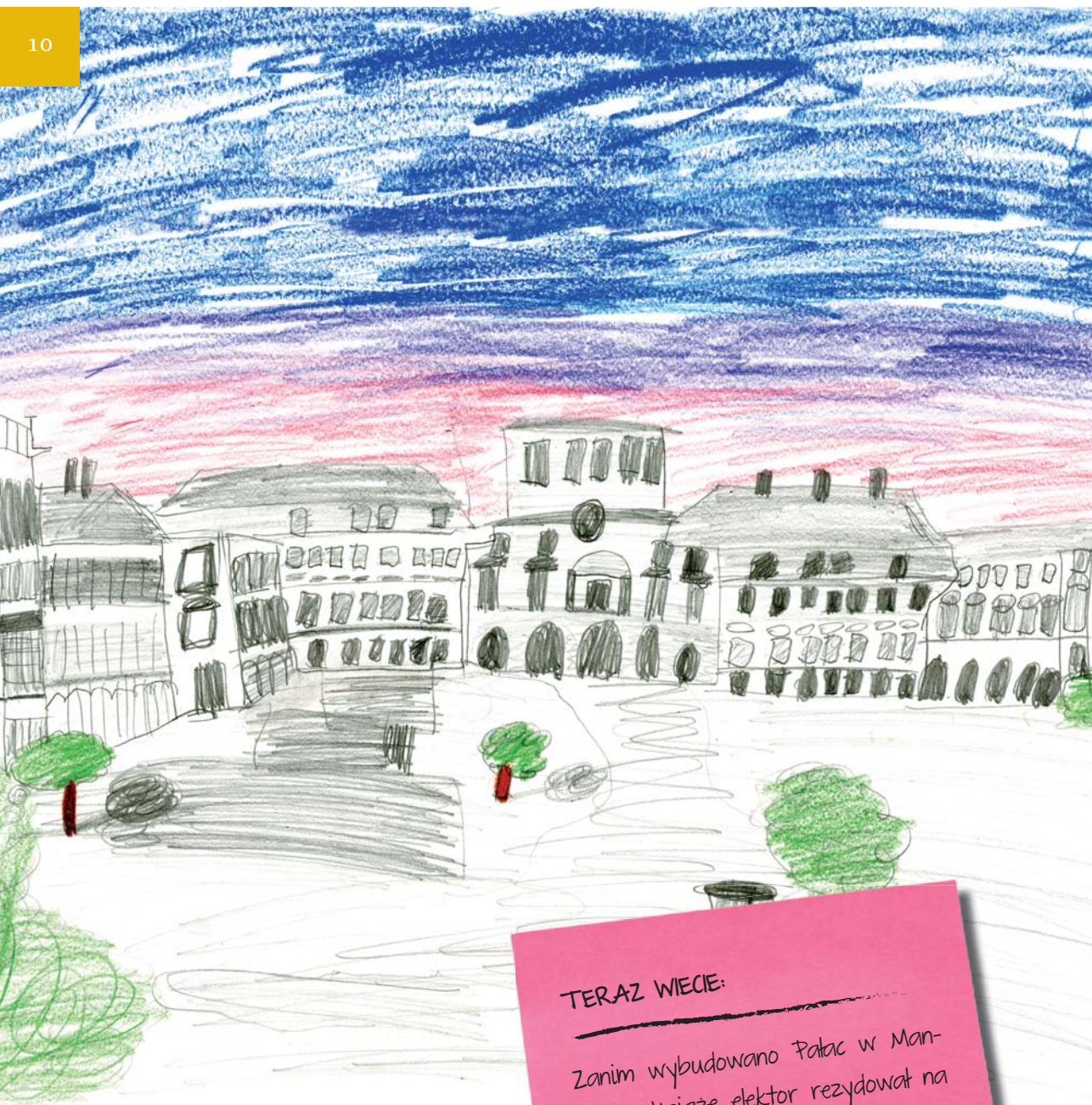
1907

Ah!

Przedstawiona na ilustracji ówczesna Wystawa Jubileuszowa rozpostarta była na dosyć znacznym terenie. Na jej obszarze znajdowało się Wesołe Miasteczko tzw. Vergnügungspark z karuzelą, Diabelskim Młynem tzw. Riesenrad i Ślizgawką Wodną tzw. Wasserrutsche. To przedsięwzięcie zorganizowano na okres pół roku.

Wystawa Jubileuszowa z okazji 300-nej rocznicy założenia miasta

TERAZ WIECIE:

Zanim wybudowano Pałac w Mannheim, Książę elektor rezydował na Zamku w Heidelbergu. Po przeniesieniu całego Dworu i wszystkich ówczesnych urzędów do Mannheimu, liczba mieszkańców miasta zaczęła znacznie wzrastać.

Pałac/Schloss

W nie każdym dużym mieście stoi Pałac. Dlatego Mieszkańcy Mannheimu są szczególnie dumni z jego posiadania.

Pałac wybudowano nie dzięki Królowi, lecz dzięki Księżu elektorowi Karolowi Filipowi, który chcąc opuścić stary Zamek w Heidelbergu, rozpoczął w roku 1720 budowę nowej rezydencji w Mannheim. A Zamek w Heidelbergu jest wam też z pewnością znany.

okolo 1733

Książę elektor Karol Filip, REM

Do Pałacu dobudowano kościół, a w Pałacu umieszczono bibliotekę. Cała inwestycja przekroczyła jednak wcześniej przewidywane koszty, co z kolei nadmiernie obciążało majątek Dworu i finanse Miasta. Mannheim pogrążył się w długach. Sytuacja ta nie przeszkodziła jednak w dalszym rozwoju pięknego miasta i napływie nowej ludności.

W roku 1778, Książę elektor był zmuszony jednak opuścić swój Pałac w Mannheim i udać się z Dworem do Monachium, by tam władać i stać na straży wcześniej zdobytych terenów.

Szczęśliwym trafem w czasie II Wojny Światowej Pałac nie został całkowicie zrujnowany. Częściowo odbudowano go na nowo. W tym stylu stoi do dzisiaj. Część Pałacu jest obecnie przeznaczona do użytku studentów Uniwersytetu.

1898

Ah!
Opis Leny:
 Pałac w Mannheim budowano 40 lat. Znajduje się w nim od 500 do 1.000 pomieszczeń. Obecnie spełnia on rolę Muzeum, jest także siedzibą Uniwersytetu.

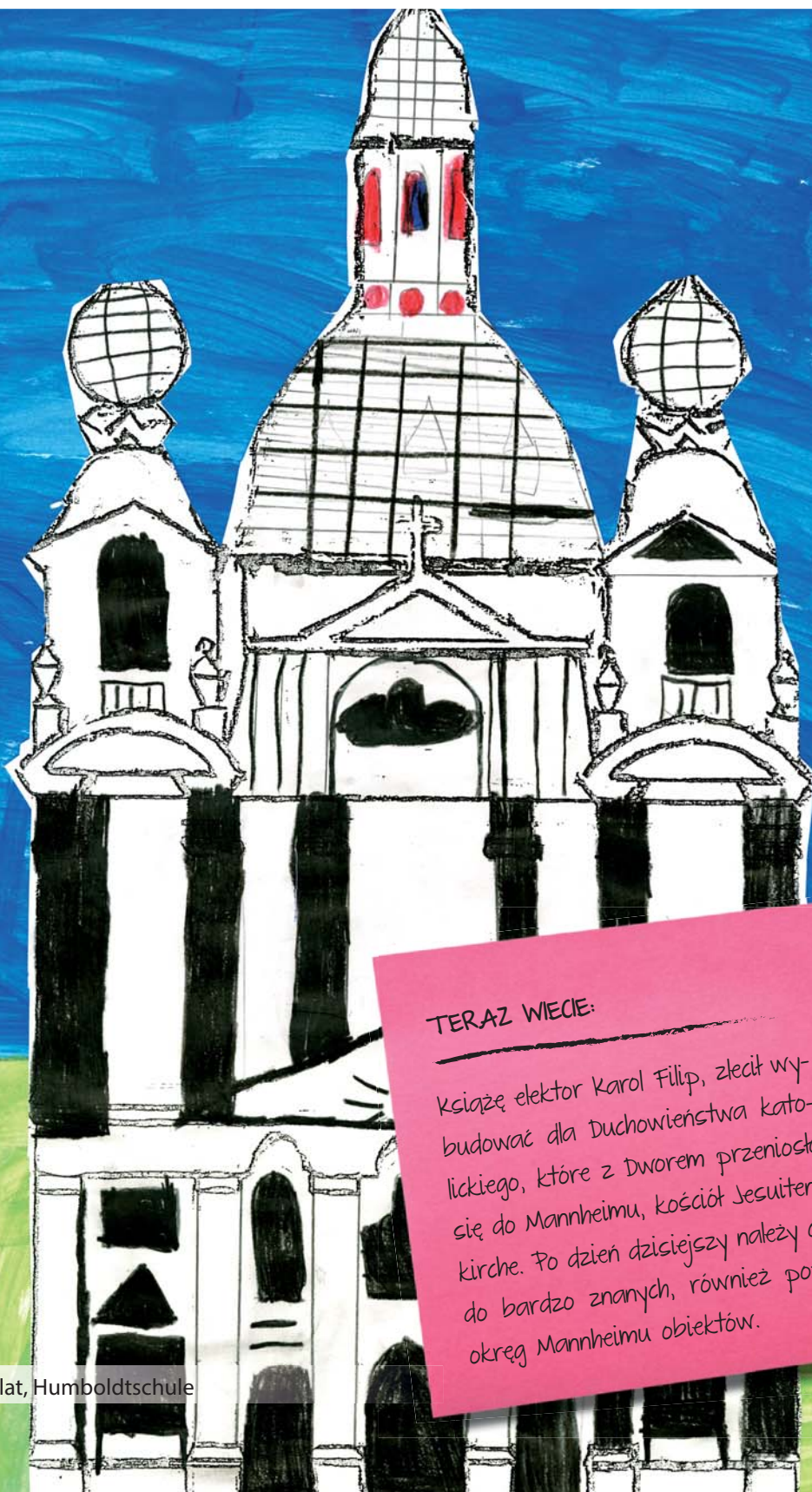
Pałac z budkami wartowniczymi

Dzisiaj

Wyda się wam z pewnością interesujące zwiedzić Pałac. Tak więc nie zwlekajcie. Specjalne oprowadzania dla dzieci po muzealnej części Pałacu, proponowane są zawsze.

TERAZ WIECIE:

Książę elektor Karol Filip, zlecił wybudować dla Duchowieństwa katolickiego, które z Dworem przeniósł się do Mannheimu, kościół Jesuitenkirche. Po dzień dzisiejszy należy on do bardzo znanych, również poza okręg Mannheimu obiektów.

Kościół jezuitów/Jesuitenkirche

Kościół jezuitów, położony jest w niedalekiej odległości od Pałacu.

Jak zdążyliście się już dowiedzieć, w drugiej połowie XVIII wieku, Książę elektor przeniósł swój Dwór do nowo wybudowanego Pałacu w Mannheim. Duchowieństwo katolickie zakonu Jezusowego tzw. Jezuici, spełniający posługę duchową przy boku Księcia elektora, otrzymali od władcy w darze ziemię w pobliżu Pałacu. Jezuici rozpoczęli na tym terenie najpierw budowę szkoły, a w późniejszym okresie budowę kościoła.

Z okazji 300-nej rocznicy założenia miasta Mannheim, w przedśionku Kościoła jezuitów postawiono posągi dwóch jego budowniczych, Księcia elektora Karola Filipa i Księcia elektora Karola Teodora. Polecamy byćście sami zobaczyli.

1950

Książę elektor Karol Teodor w przedśionku Kościoła jezuitów

Jeśli nie miałyście do tej pory okazji odwiedzić Kościoła jezuitów, powinniście to koniecznie zrobić. Kościół ten jest znany z nieporównywalnie wspaniałej akustyki, która podczas organizowanych w nim koncertów, nadaje muzyce piękną tonację dźwięku.

1900

Ah!
Kościół jezuitów w opisie uczniów 3. klasy Humboldtschule: Kościół jezuitów znajduje się w mieście, w pobliżu Uniwersytetu Mannheim. Jest on pokaźnych rozmiarów budowlą, której niezliczoną ilość okien nie daliśmy rady policzyć.

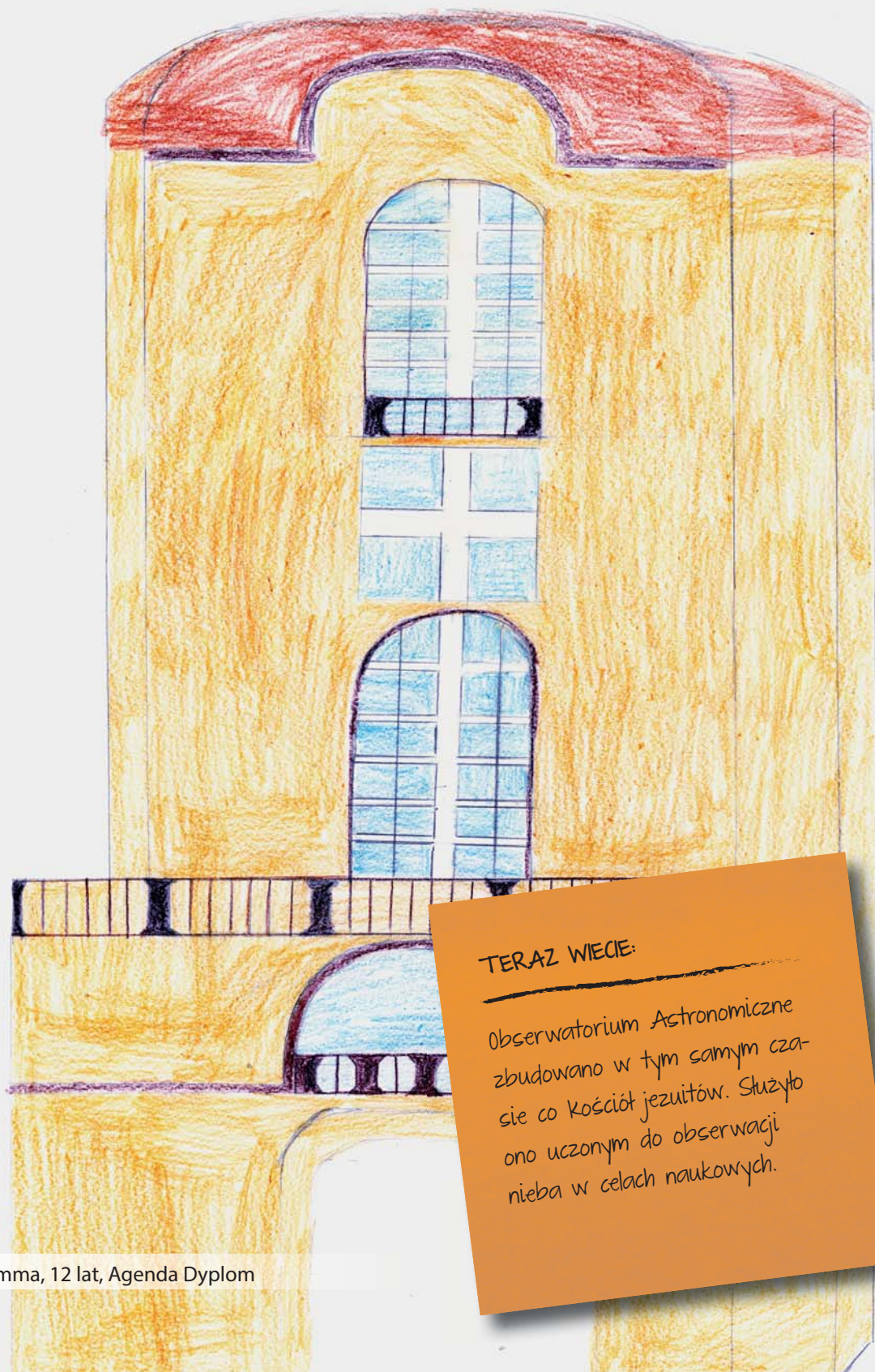
Podwórze starego Gimnazjum przy Kościele jezuitów

Wilhelm Dünckel
 Mannheim .. Altes Gymnasium .. Hof nach Norden

Dzisiaj

Pewnie onie-
 miałyście z wrażenia
 jakie zrobił na was widok
 połączanych sztukaterii we
 wnętrzu kościoła. Epokę,
 w której ten styl wystroju
 wnętrza był na czasie nazy-
 wamy Barokiem.

TERAZ WIECIE:

Obserwatorium Astronomiczne
zbudowano w tym samym cza-
sie co Kościół jezuitów. Służyło
ono uczonym do obserwacji
nieba w celach naukowych.

Obserwatorium Astronomiczne /Sternwarte

Już w 1774 roku powstało w Mannheim, niedaleko murów Kościoła jezuitów, Obserwatorium Astronomiczne. Jak więc zauważyliście, obserwacją sfery niebieskiej interesowano się od bardzo dawna.

Obserwatorium odwiedzało wiele osobistości, wśród nich był także kompozytor, Wolfgang Amadeusz Mozart. Czy jest on wam znany?

Do roku 1880 prowadzono w Obserwatorium badania naukowe. W jednym z jego pomieszczeń przy wejściu, umieszczono olbrzymich rozmiarów lunetę zwaną też teleskopem.

Dzisiaj

Od roku 1900 w byłym Obserwatorium Astronomicznym znajdują się pracownie oraz pomieszczenia mieszkalne lokalnych artystów plastyków i ich rodzin. Od niedawna budynek ten szczyli się odnowioną fasadą. W przyszłości będą w nim organizowane wystawy. Zainteresujcie się propozycjami jakie były Obserwatorium Astronomiczne ma do zaoferowania.

1960

Pracownia artystyczna w byłym Obserwatorium Astronomicznym

Ah!

Opis Emmy: Budynek byłego Obserwatorium Astronomicznego bardzo mi się podoba, a ponieważ stoi w pobliżu mojej szkoły, mogę spoglądać na niego z okien wielu pomieszczeń szkolnych. Budynek byłego Obserwatorium jest dobrym punktem orientacyjnym. Z jego górnych poziomów można doskonale obserwować dosyć rozległy teren. Według mnie, współtworzy on wspaniale razem z Kościołem jezuitów obraz Mannheimu.

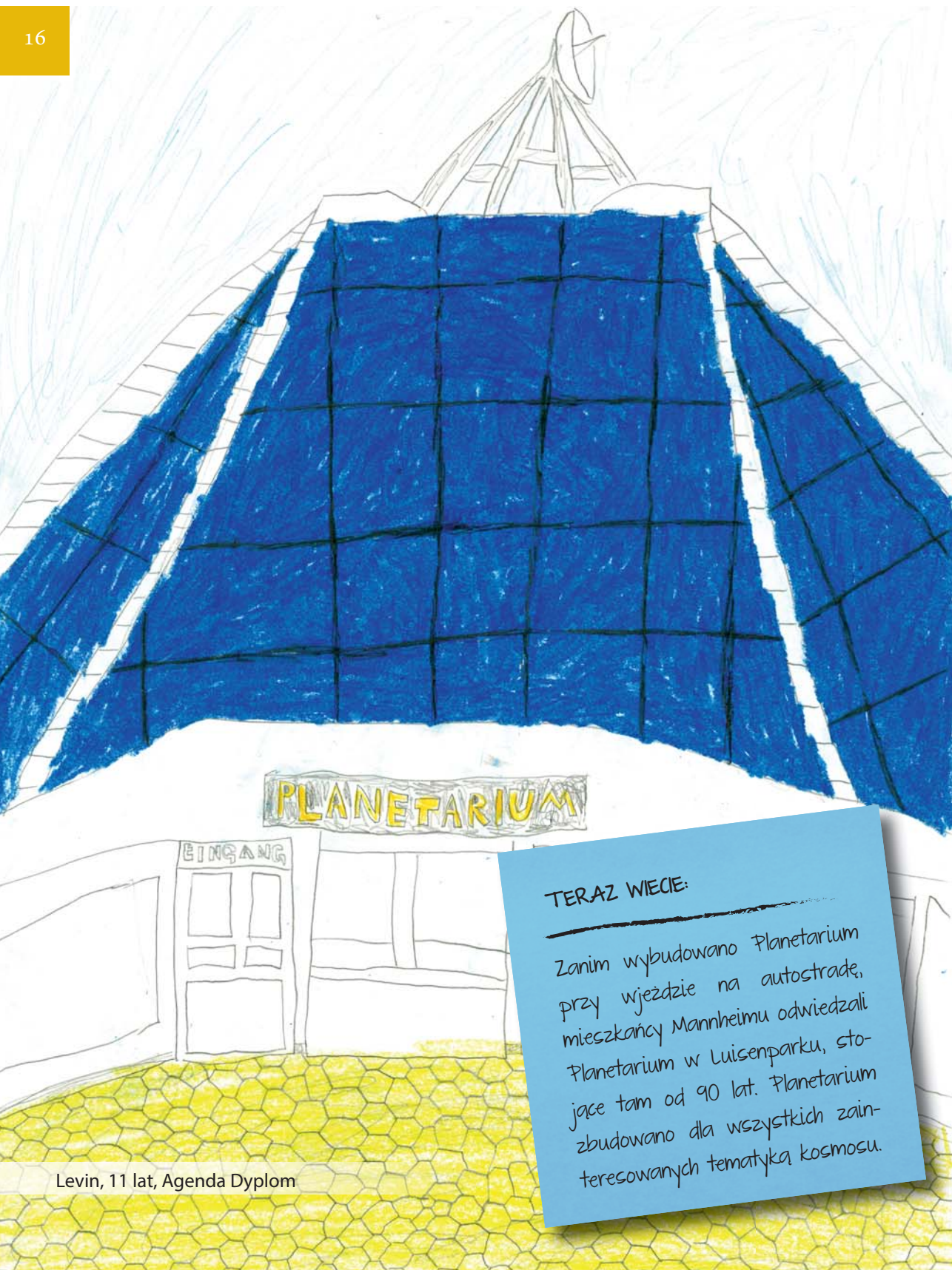
1885

Ciekawie jest popatrzeć z rodzicami nocą na gwiazdy, odkryć na firmamencie nieba swój znak zodiaku, czy zauważyć spadającą gwiazdę. Nocą na niebie można dokonać wielu interesujących odkryć.

Stary szkic dawnego Obserwatorium Astronomicznego

Église des jésuites, à Mannheim

TERAZ WIECIE:

Zanim wybudowano Planetarium przy wjeździe na autostradę, mieszkańcy Mannheimu odwiedzali Planetarium w Luisenparku, stojące tam od 90 lat. Planetarium zbudowano dla wszystkich zainteresowanych tematyką kosmosu.

Planetarium

„Tak bardzo oddalone ...” Odkrywanie dalekich gwiazd i planet od dawien dawna wzbudzało ciekawość.

O Obserwatorium Astronomicznym już słyszeliście. Wiecie pewnie także, że już około 1800 roku tutejsi uczeni codziennie obserwowali sferę niebieską. Dla mieszkańców zainteresowanych tą tematyką, jednakże nie w celach naukowych lecz poznawczych, zbudowano Planetarium.

Pierwsze Planetarium w Mannheim powstało w 1927 roku w obrębie Luisenparku. Jego wnętrze kryło salę projekcyjną z projekto-rem. Czy jego zewnętrzna konstrukcja, nie przypomina wam kształtu jakiejś małej świątyni?

1928

Stare Planetarium

Nowy budynek Planetarium u wylotu ulicy Augustaanlage powstał dopiero w 1984 roku.

Nieprawdą jest, iż jedynie typowo techniczne, trudne do zrozumienia pojęcia słyszy się podczas projekcji. Właśnie z myślą o najmłodszych przygotowano program, w którym skomplikowane tematy stają się poprzez opowiadania ciekawych historii bardziej przyswajalne.

Ah!

W czasie wojny stare Planetarium w Luisenparku zostało zniszczone. Ponieważ po wojnie ważniejsza była odbudowa domów mieszkalnych, postanowiono więc w 1953 roku uszkodzony budynek Planetarium zburzyć.

Dzisiaj

Zewnętrzna konstrukcja Planetarium przypomina kształtem piramidę. W czasie projekcji, dzięki kulistemu kształtowi sali projekcyjnej i projektorowi, odnosi się wrażenie bycia w centrum kosmosu.

1927

Plakat, Stare Planetarium

Rümeysa, 9 lat, Erich Kästner-Schule

TERAZ WIECIE:

Luisenpark leży na podmokłym terenie, nie nadającym się pod budownictwo mieszkalne. W 1975 roku na jego części, utworzonej w późniejszym okresie i nazwanej Górnym Luisenparkiem, urządzono Krajową Wystawę Ogrodową tzw. Bundesgartenschau. Dla lepszych efektów tego przedsięwzięcia zmieniono architekturę krajobrazu. Dzisiaj przy wejściu trzeba uiścić opłatę.

Górny i Dolny Luisenpark / Oberer und Unterer Luisenpark

Mówiąc „chodźmy do Luisenparku”, mamy na myśli właściwie Górny Luisenpark.

Jego architektura od czasu Krajowej Wystawy Ogrodowej nie uległa zmianie.

Idea utworzenia nowego parku nach rzeką Neckar powstała przy opracowywaniu planów budowy dzielnicy Oststadt. Park powstał na bagnistym gruncie odnogi rzeki Neckar. Grząski, mokry teren nie nadawał się pod budowę domów mieszkalnych więc powstał park. W roku 1896 został on poświęcony Wielkiej księżnej Luizie von Baden i jej imieniem nazwany.

Powstały w latach 1892-1894 Dolny Luisenpark jest najstarszą częścią, nowo utworzonego w tamtym czasie zielonego terenu rekreacji. Park z restauracją i boiskiem sportowym powstał dopiero w późniejszym okresie. Brałyście z pewnością udział w licznie organizowanych dla was w tym parku, w czasie ferii zielonoświątecznych imprezach.

Przedłużeniem Dolnego Luisenparku, jest utworzony w 1897 roku Górny Luisenpark. Wcześniej w tym miejscu stał park leśny tzw. Waldpark z placami zabaw i wodnym rozlewiskiem. Ten obszar wodny, zajmujący środkową część Górnego Luisenparku, przygotowano do użytku mieszkańców w 1924 roku i nazwano Kutzerweiher. Dzisiaj można pływać po tym spokojnym akwenie gondolami.

Dzisiaj

Ah!

Czy wiecie, że zajmując większą powierzchnię niż 50 boisk piłkarskich, jest on największym parkiem w Mannheim?

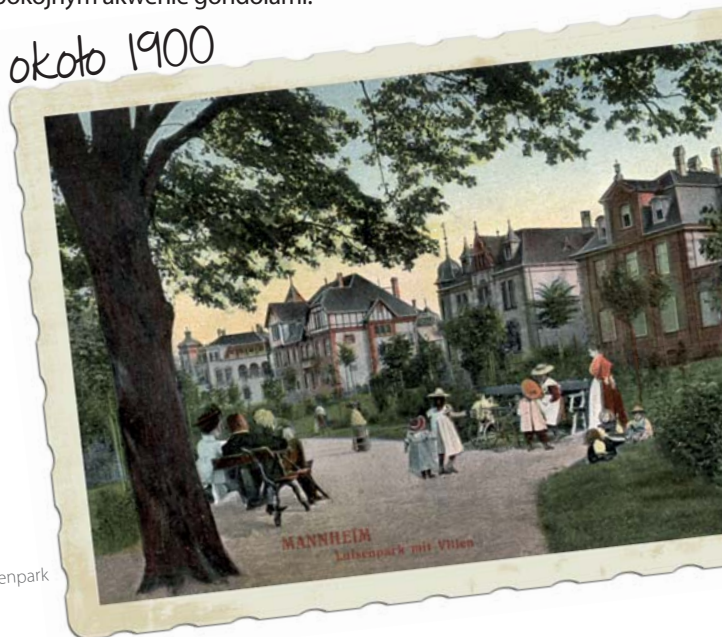
Pamiętajcie koniecznie by odwiedzić plac zabaw wodnych no i zwierzyńiec, ten gospodarski i ten egzotyczny w Palmiarni. Zaś w porze deszczowej pogody, najlepiej spędzicie czas w Oranżerii, Akwarium czy w Domu Motyli.

Krajowa Wystawa Ogrodowa

1975

około 1900

Dolny Luisenpark

TERAZ WIECIE:

Wieża przekaźnikowa spełnia nie tylko rolę wieży widokowej, ale przekazuje przede wszystkim informacje dla radia i telewizji. Wieżę zbudowano w 1975 roku jako jedną z atrakcji Krajowej Wystawy Ogrodowej.

Lorena, 9 lat Erich Kästner-Schule

Wieża przekaźnikowa/Fernmeldeturm

Wieża przekaźnikowa stoi przy obrzeżach Luisenparku i jest z wielu miejsc doskonale widocznym obiektem. Zbudowano ją w związku z organizowaną Krajową Wystawą Ogrodową w 1975 roku.

Przy Wieży znajdowała się końcowa stacja Aerobusu czyli kolejki lino-
wej, kursującej podczas wystawy między Parkiem Herzogenried, a Lu-
isenparkiem. Ach, gdyby tak dzisiaj ta kolejka mogła jeździć !!!

Czy wiedzieliście, że Wieżę przekaźnikową wielu mieszkańców miasta nazywa „Długim Ludwikiem”? Nazwa pochodzi od imienia Ludwika Ratzela, pełniącego w tym czasie Urząd Burmistrza Miasta. Możecie zresztą sami o to zapytać starszych mieszkańców Mannheimu.

Ekscytujący jest moment dojazdu windą do ruchomej Restauracji, usytuowanej w specjalnej nadbudowie u wierzchołka Wieży. Polecamy wam to miejsce odwiedzić.

Dzisiaj

Ah!

Ponad 200 m wysoka Wieża, służy do transmisji informacji dla Telekomunikacji.

1975

Widok wnętrza Restauracji obrotowej

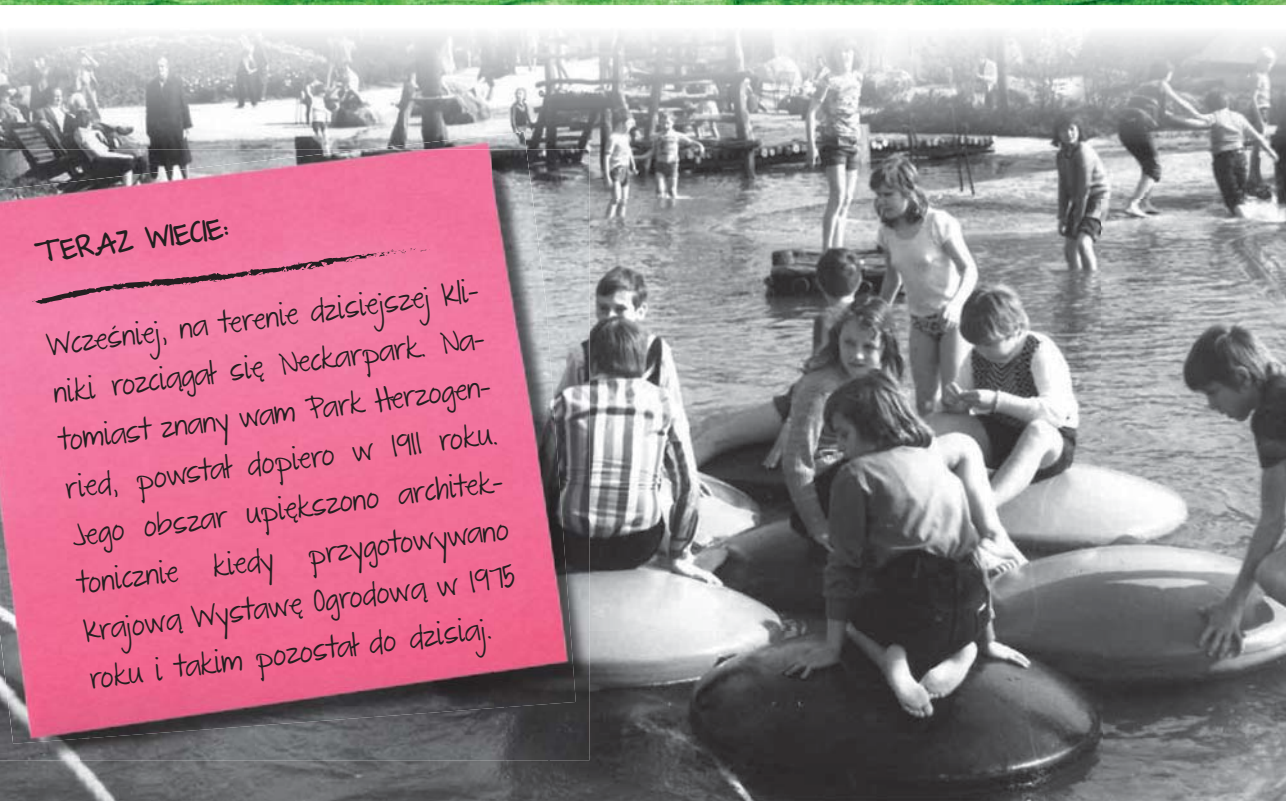
1975

Wieża przekaźnikowa i Aerobus w czasie Krajowej Wystawy Ogrodowej

Caroline, 9 lat, Erich Kästner-Schule

TERAZ WIECIE:

Wcześniej, na terenie dzisiejszej Kliniki rozciągał się Neckarpark. Natomiast znany wam Park Herzogenried, powstał dopiero w 1911 roku. Jego obszar ulepszono architektonicznie kiedy przygotowywano Krajową Wystawę Ogrodową w 1915 roku i takim pozostał do dzisiaj.

Park Herzogenried/Herzogenriedpark

Czy Park Herzogenried to młodszy brat, czy siostra Luisenparku? Obojętne. Najważniejsze, że jest bardzo licznie odwiedzanym parkiem i tym samym dumą mieszkańców dzielnicy Neckarstadt.

Nie zgadłybyście, że jest on w pewnym sensie zaplanowaną zastępczą oazą zieleni. Mianowicie w roku 1911 postanowiono na obszarze dotychczasowego Neckarparku, zbudować Miejską Klinikę Medyczną. Z parku nie chciano jednakże zrezygnować, dlatego postanowiono znaleźć inne miejsce na jego nowe usytuowanie. Tak powstał Park Herzogenried na obecnym terenie.

W przeznaczonym dla dzieci tzw. Cyrku lub Parku Linowym, znajduje się 11 metrowa sztuczna ściana wspinaczkowa, jaskinia z labiryntem i małe Zoo.

Dzisiaj

Ah!

Czy wiecie, że wielofunkcyjna hala widowiskowa tzw. Multihalle, była zwana „Cudem z Mannheim”, ponieważ w czasie kiedy powstała posiadała największą wolno zawieszoną kopułę?

Widokówka z Parku Herzogenried, z czasów po 1975 roku

Podczas przygotowań do Krajowej Wystawy Ogrodowej w 1975 roku zmieniono krajobraz parku. Na jego terenie utworzono między innymi, wiejski ogród, różańce i zwierzyńiec.

Zezwolono wam kiedyś nocą w czasie święta Palatynatu tzw. Kurpfalzfest przypatrywać się fajerwerkom?

1997

Plakat z okazji Święta Palatynatu

1911

Stary Neckarpark

Marco, 9 lat, Erich Kästner-Schule

TERAZ WIECIE:

W dawnych czasach, kąpieliska spełniały również rolę łazien. W szkołach uczniowie mieli także dostęp do pomieszczeń łazienkowych. Znane wam dzisiaj, otwarte kąpielisko na terenie Parku Herzogenried, powstało 1955 roku.

Kąpielisko Herzogenried i inne baseny/ Schwimmbad Herzogenried und andere Bäder/

Przyjść na pływalnię by tylko umyć uszy. Czy wpadłyście kiedykolwiek na taki pomysł? Dzisiaj odwiedzamy baseny dla zabawy, dla sportu czy też dla wspólnej zabawy z przyjaciółmi.

Przed stu laty, bardzo wielu mieszkańców Mannheimu nie posiadało własnej łaźienki. Nie do pomyślenia, prawda?

Szpecólnie ulubiona jest ślizgawka wodna i Grzyb wodny. Ale z pewnością sami wiecie o tym najlepiej. Wskoczyc i wypróbowaó glosi haslo.

Z tego powodu wielu mężczyzn, kobiet i dzieci korzystało z łaźni publicznych. Taką placówką było dla przykładu kryte kąpielisko Herschelbad na kwadracie U 3. Znajdowały się w nim pomieszczenia z wannami, z prysznicem, a nawet pomieszczenie do kąpeli psów. W wielu placówkach szkolnych, dzieci miały również możliwość korzystania z łaźni.

Latem zażywano kąpeli w rzece lub na otwartym kąpielisku. Przestrzegano jednak rygorystycznie zasad, by mężczyźni i kobiety przebywali w oddzielnych miejscach. W okresie zimy, kąpieliska nadreńskie, tzn. te położone nad rzeką Ren przenosiły swoje place do portu towarowego tzw. Industriebafen.

Ah!

Herzogenriedbad, należy do najstarszych i zarazem największych otwartych kąpielisk z basenami na terenie Mannheimu. Zbudowano go w 1955 roku na terenie Parku Herzogenried.

około 1920

Pomieszczenie lazienne z wanną w krytej pływalni Herschelbad

Na skutek skażenia środowiska wodnego, ogłoszono w 1974 roku zakaz kąpeli w rzece. Właściwie szkoda.

1933

Familienbad Herweck, Mannheim

Kąpielisko rodzinne Herweck, Mannheim

1905

Łażnia z prysznicami w szkole K 5

Dzisiaj

Anisa, 9 lat, Erich Kästner-Schule

TERAZ WIECIE:

Ciężkie towary łatwiej jest transportować rzeką. Ważną rolę w ich przeladunku spełniają porty. Tak jak przykładowo, rzeczny port towarowy w Mannheim.

Neckar

„Rzeki spełniają rolę znaczących dróg wodnych, bez których przewóz ciężkich ładunków we wcześniejszych latach nie byłby możliwy”. Wyszukawszy w leksykonie słowo „rzeka”, możecie więcej na ten temat przeczytać.

Przed dwustu laty nie istniał jeszcze transport kolejowy i samochodowy. Co więc wówczas dla mieszkańców Mannheimu było prostszego, jak nie wykorzystać możliwości jakie dawały dwie rzeki, Ren i Neckar?

Jak ciężko musiano dawniej pracować przedstawia pomnik Tragarza worków w dzielnicy Jungbusch.

Do ciekawych należy historia portów rzecznych w Mannheim. Na początku, powstał w roku 1828 port wolnocłowy. Było to całkiem zwyczajne miejsce cumowania statków.

Bardzo interesujący jest rzeczny port towarowy przy ujściu rzeki Neckar do Renu.

Dzisiaj

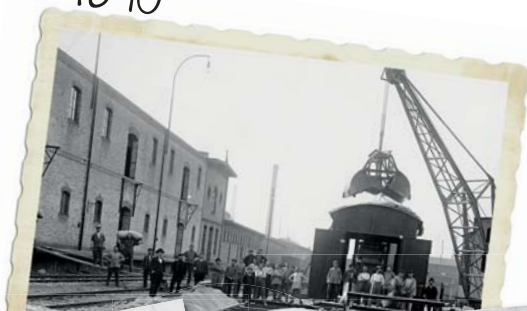

Ah!

Towarowy port rzeczny tzw. Industrie-hafen, został uroczystie otwarty w roku 1907 z okazji 300-nej rocznicy założenia miasta. W nowym porcie znalazły swoje siedziby wielkie firmy przemysłowe, które na miejscu rozpracowywały ładunek statków.

1890

Rozładunek statku ze zbożem w porcie rzeczonym w Mannheim

1828

1907

Otwarcie rzecznej portu towarowego

1983

Pomnik Tragarza worków w dzielnicy Jungbusch

Port wolnocłowy, REM

Nelih, 9 lat, Erich Kästner-Schule

TERAZ WIECIE:

Mosty buduje się, by połączyć rozdzielone rzekami tereny miejskie. Stary Most Neckarbrücke istniał od 1845 roku.

Most Kurpfalzbrücke i inne mosty nad rzeką Neckar/ Kurpfalzbrücke und andere Neckarbrücken

Dzisiaj

Gdzie prawdopodobnie dawniej stały portowe spichlerze, dzisiaj promuje się ładne mieszkania głosząc przy tym hasło „Mieszkać nad rzeką”. W dawniejszych czasach natomiast, mieszkańcy Mannheimu głosili motto o przeciwnym znaczeniu „My musimy żyć z rzeką”.

Jak często miasto nawiedzała powódź do-
wiadujemy się ze starych proto-
kołów. Dopiero w późniejszych latach, dzięki budowie wysokich zapór
wodnych i stopni rzecznych, udało się pohamować niebezpieczeń-
stwo jakie niesie wysoki poziom wody w rzece.

Jeśli macie
ochotę, może-
cie liczyć przepły-
wające pod mostem
co 10 minut statki.
Naliczyłyście ich
więcej niż 20?

Stałych kamiennych mostów nie było dłuższy czas. Zwykle mosty stawiano
dawniej z ułożonych obok siebie łodzi, na które nakładano drewniane de-
ski. Zimą, rzekę pokrywała tafla lodu. Zaś podczas odwilży, duże kry lodowe
topiąc się, odkrywały szczeliny i przesuwały drewniane kładki. I tak nie stabilny,
prowizoryczny most rozchodził się po rzece.

Pierwszy stały most okazał się przy szybko rosnącym ruchu ulicznym za
wąski. W roku 1891 oddano do użytku nowy most na rzece Neckar. Był
on o wiele szerszy niż wcześniejszy. Nazwano go Mostem Fryderyka
tzw. Friedrichsbrücke. Podczas wojny uległ zniszczeniu i
dopiero w 1950 roku poświęcono na
jego miejscu nowy most, któ-
ry znacie jako Kurpfalzbrücke.

W pobliżu tego mostu zbudowa-
no w 1975 roku z myślą o pieszych
tzw. Collini-kładkę, która łączy Cen-
trum Collinii z dzielnicą Neckarstadt.

Ah !

Pierwszym
stabilnym mostem
w Mannheim był stary
Most Podwieszony tzw.
Kettenbrücke z 1845
roku. Czyż na fotografii
nie wygląda imponu-
jąco?

Most Fryderyka

1877

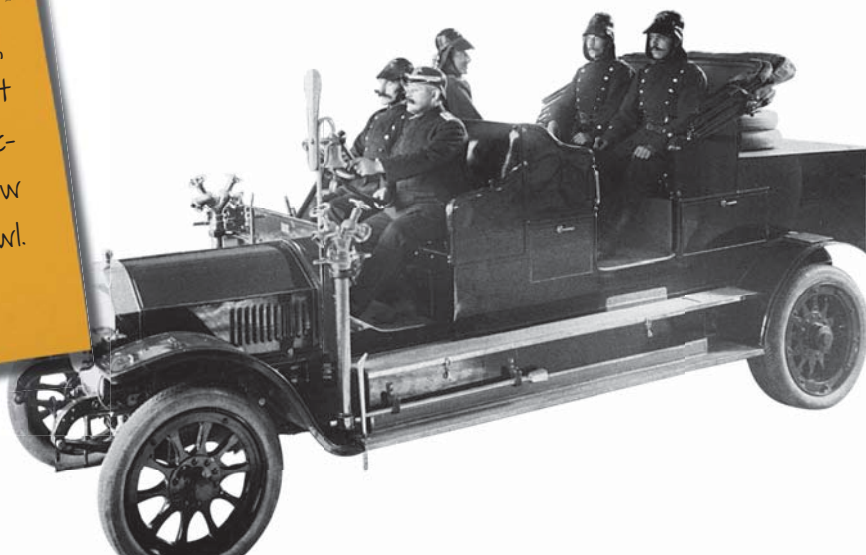
Most Kettenbrücke

Timur, 9 lat, Erich Kästner-Schule

TERAZ WIECIE:

Główną Remizę Strazacką, zbudowano w 1912 roku. Jest ona symbolem dzielnicy Neckarstadt. Obecnie mieści się w niej Teatr Dziecięcy Schnauwvl.

Stara Remiza Strażacka /Alte Feuerwache

Być strażakiem czy strażaczką. To wymarzony zawód wielu chłopców i dziewcząt!

Główną Remizę Strażacką tzw. Hauptfeuerwache stojącą przy moście Kurpfalzbrücke oddano do użytku w 1912 roku. Jej budynek z potężną wieżą, stał się symbolem dzielnicy Neckarstadt.

Czy miałyście sposobność już kiedyś odwiedzić Teatr dla Dzieci i Młodzieży Schnawwl?

Czy wiedzieliście, że we wieży remizy suszono dawniej węże do gaszenia pożaru?

Pomyślcie, jak często wzywano dawniej straż ogniową? W dawnych czasach nie istniał przecież przeciwpożarowy system ostrzegawczy, nie było również gaśnic przeciwpożarowych, a ciasno zabudowywane ulice miasta, często stwarzały niebezpieczeństwo pożaru.

Zawodowa Straż Pożarna miała swoją siedzibę w tym budynku do roku 1975. Kiedy powstały wieżowce nad brzegiem Neckaru, zdecydowano ten piękny budynek zburzyć. Wielu jednak mieszkańców dzielnicy Neckarstadt nie chciało się na to zgodzić, postanowiono więc przebudować Starą Remizę i otworzyć w niej Teatralno-Muzyczne Centrum Widowiskowe.

Tak nam opisali Remizę Strażacką uczniowie 4. klasy z Humboldtschuli: Stara Remiza Strażacka znajduje się w dzielnicy Neckarstadt. Byliśmy tam oglądać sztukę teatralną w teatrze Schnawwl. Wieczorami, kiedy się ściemni, dorośli słuchają tam muzyki w dużej hali.

Ah!
Nad ponad 40 metrową halą dla wozów strażackich, mieściło się pomieszczenie sypialne dla strażaków

1912

Pomieszczenie sypialne załogi strażackiej

Remiza Strażacka z wozami gaśniczymi

Główna Remiza Strażacka

Jasemin, 12 lat, Agenda Diplom

TERAZ WIECIE:

Odwiedzając Statek Muzeum, dowiedziacie się wiele nowego na temat żeglugi. Zdobycie także nowe wiadomości o zagadnieniach związanych z wodą. Temat ten mianowicie był i nadal pozostaje ważny dla Mannheimu.

Statek Muzeum /Museumschiff

Dowiedzieliście się w międzyczasie, iż Żegluga rzeczna jest dla Mannheimu bardzo ważna. Dlatego powinniście po zwiedzeniu Muzeum Techniki tzw. Technoseum, koniecznie odwiedzić Statek Muzeum. Bilet wstępu jest akceptowany dla obu placówek.

Muzeum Techniki zapobiegło w roku 1986 złomowaniu Statku Muzeum. Został on odnowiony i usytuowany na rzece Neckar, w bezpośrednim sąsiedztwie mostu Kurpfalzbrücke. Płynąć nim jednak nie można.

Ciekawe wydają się przeprowadzane tam według ustalonych zasad eksperymenty. Wynioskować z nich można dla przykładu, jak wysokie jest zanieczyszczenie wody w rzece Neckar i co w ogóle w niej płynie.

Podczas pobytu na statku można dzisiaj usłyszeć ciekawe i zabawne historie z dziejów Żeglugi na rzece Ren. Przy oprowadzaniu natomiast, można się dowiedzieć w jaki sposób porusza się maszyna parowa i koła łopatkowe.

Może przekonacie waszych Rodziców do zorganizowania wam na tym statku urodzin. Napewno jest fantastycznym przeżyciem mieć jednego popołudnia do swojej i swoich przyjaciół dyspozycji cały parowiec.

Dzisiaj

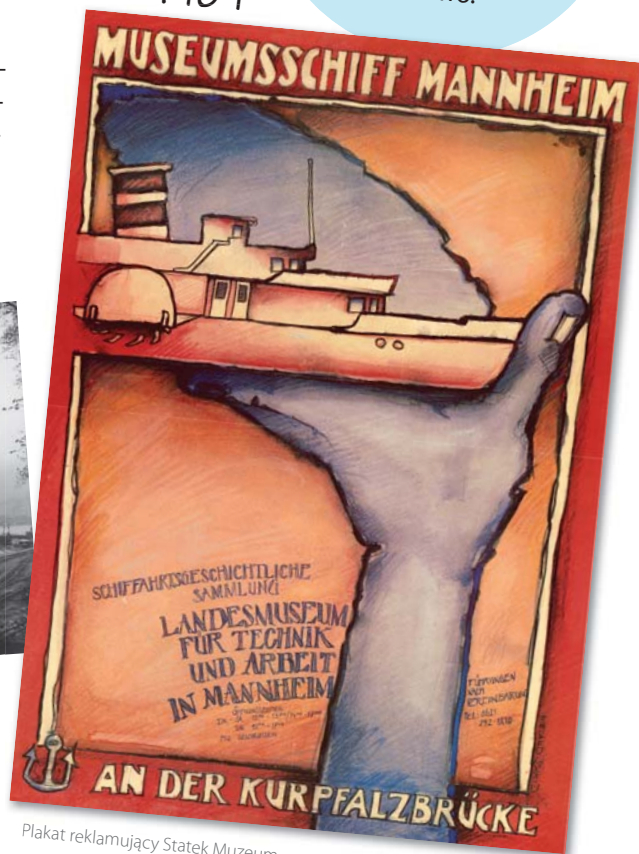
Ah!

Przez 50 lat, pływał zbudowany w 1929 roku, łopatkowy Parowiec Mainz po Renie. Jako statek wycieczkowy, zdolny był do przewozu 2.500 turystów jednocześnie.

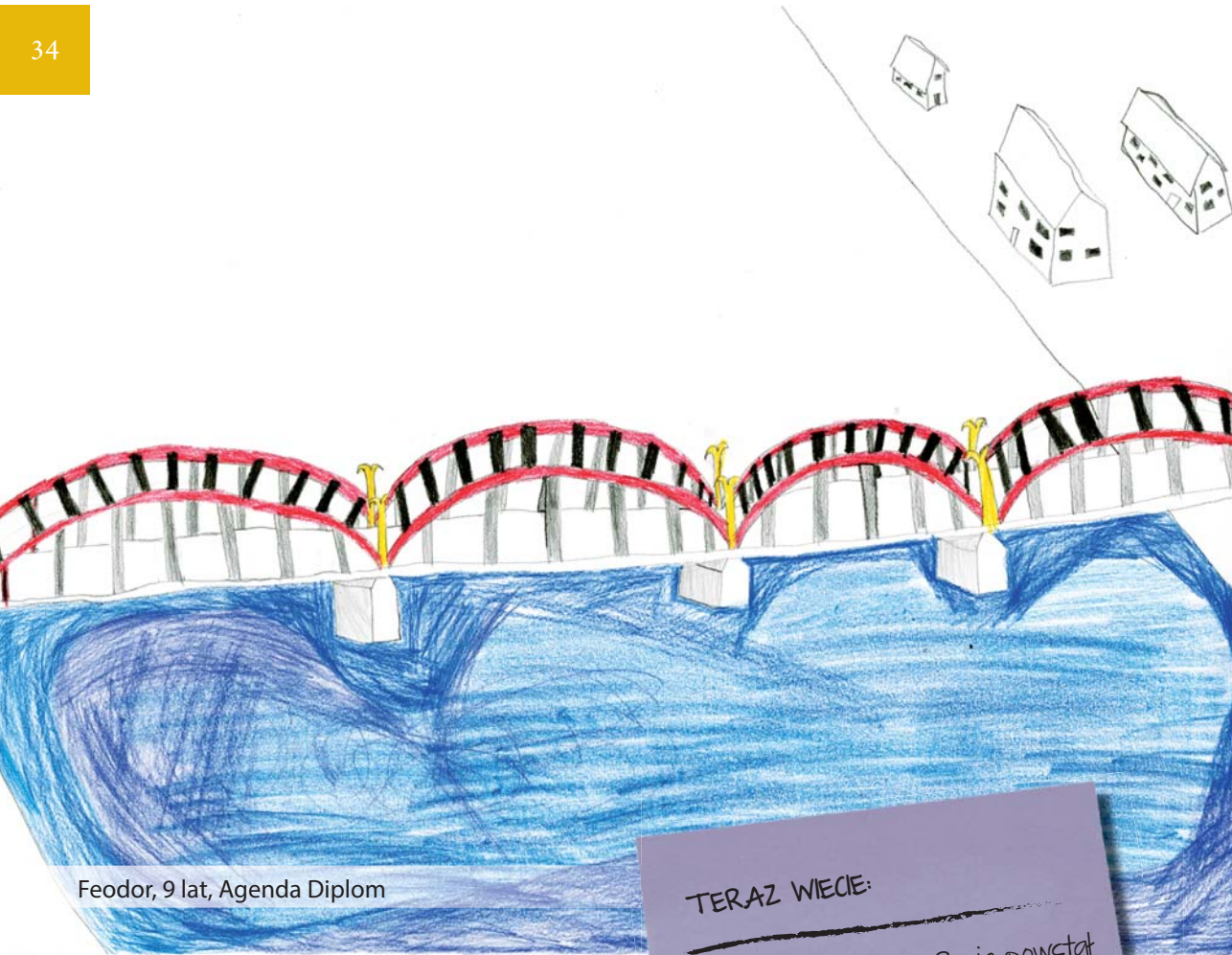
1987

Kołowy Statek Parowy na rzece Ren

Plakat reklamujący Statek Muzeum

Feodor, 9 lat, Agenda Diplom

TERAZ WIECIE:

Prawdziwy most na Renie powstał w 1867 roku. Początkowo, stanowił on połączenie mostu kolejowego z mostem dla pojazdów ulicznych. Dzisiaj codziennie przejeżdża nim około 18.000 samochodów.

Most Konrada-Adenauera/ Konrad-Adenauer-Brücke

Mosty stanowią połączenia nabrzeży rzek. Jak ważnym punktem są w infrastrukturze miejskiej, mogłyście się z pewnością nieraz przekonać kiedy ze względu na prace budowlane doszło do zatorów w ruchu ulicznym.

Bardzo długo wystarczało mieszkańcom przemieszczać się przez rzekę Ren po Kładkach, założonych na ustawionych obok siebie łodziach.

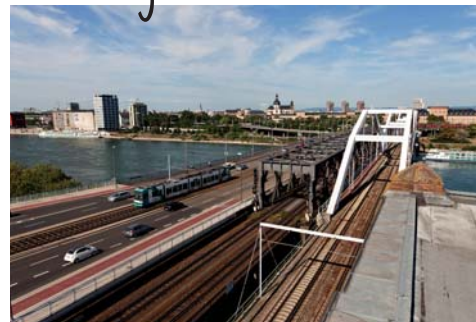
Z pewnością dostaniecie zawrotu głowy jeśli policzycie ilość przejeżdżających wieczorem po moście samochodów.

Dopiero około roku 1850 przemyślano budowę stałego mostu na rzece Ren. Planowano by most ten, w jednej części przeznaczony był dla Koleji Żelaznej, w drugiej zaś dla pojazdów ulicznych. Budowę do użytku oddano w 1867 roku. Wkrótce jednak, ze względu na wzmożony ruch miejski i zwiększoną liczbę pociągów, most okazał się za mały.

Przy końcu II Wojny Światowej w 1945 roku most został, jak zresztą wiele innych wysadzony.

Most Konrada-Adenauera zachował swój wygląd od 1959 roku. Nie zachowały się niestety bramy wyjazdowe dla pociągów i pojazdów na moście.

Dzisiaj

Ah!

W 1932 oddano do użytku nowy Most Kolejowy. Dotychczasowy przeznaczono do komunikacji ulicznej. Jego rozpiętość poszerzono z 6-14 metrów.

1929

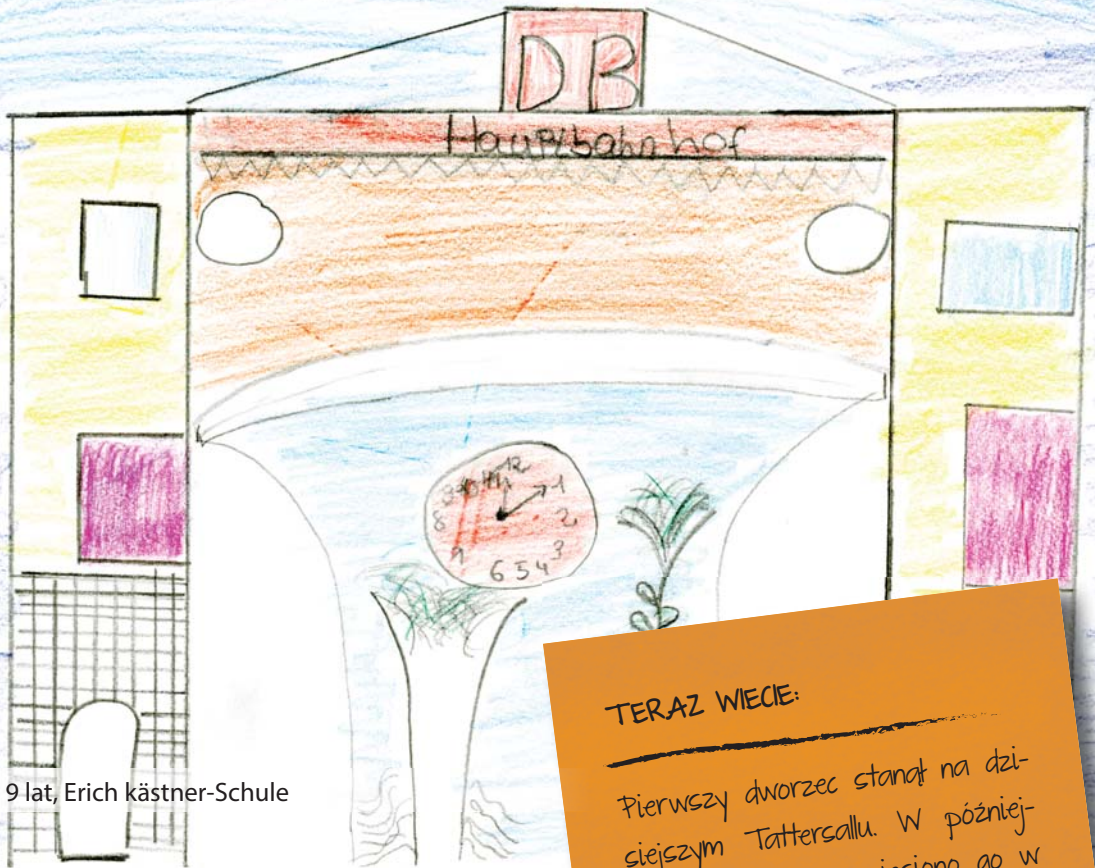
Most Reński i zamrznięta rzeka Ren

1905

Mannheim. Rheinbrücke mit Blick auf Ludwigshafen.

Most Reński

Zelal, 9 lat, Erich Kästner-Schule

TERAZ WIECIE:

Pierwszy dworzec stanął na dzisiejszym Tattersallu. W późniejszym okresie, przeniesiono go w pobliski rejon pobozonego zentralnie Mostu Reńskiego. Wcześniej teren ten spełniał rolę placu postojowego dla tramwaji konnych.

Dworzec Główny/Hauptbahnhof

Ciekawie jest obserwować na Dworcu Głównym przyjeżdżające i odjeżdżające pociągi.

Kolej służy także do transportu towarów, ale pociągi zkonstruowano o wiele później niż statki.

Zanim otwarto do użytku w 1876 roku dzisiejszy Dworzec, na Tattersallu istniał dworzec już wcześniej. Stąd w roku 1840 jeździła pierwsza Kolej Żelazna do Heidelbergu. Dzisiaj w tym miejscu znajduje się przystanek tramwajowy Tattersall.

W Hali dworcowej możecie zobaczyć tłum pasażerów, który codziennie dochodzi do 70.000 osób.

Ponieważ w roku 1867 otworzono nowy most dla ruchu ulicznego i kolei żelaznej do Ludwigshafen, dworzec przeniesiono w pobliże mostu, na obrzeże ulicy Kaiserring.

Tutaj mogłybyście dawniej głaskać konie. Wcześniej był to mianowicie niezabudowany teren, pełniący jednocześnie rolę placu postojowego dla tramwaji konnych, kursujących do Ludwigshafen. Tramwaje elektryczne jeżdżą dopiero od roku 1900.

Jeśli porównacie wygląd budynku dzisiejszego Dworca z tym sprzed lat, zauważycie iż mimo wielokrotnej przebudowy, jego konstrukcja zachowała wiele wspólnych cech.

Dzisiaj

Ah!

By nadać Miastu nowoczesny wystrój, wybudowano efektowną Halę dworcową której fasada liczy 158 m długości.

1900

Dworzec Główny z Halą dworcową

1840

Stary Dworzec Tattersall, REM

Bahar, 10 lat, Agenda Diplom

TERAZ WIECIE:

Wyznawcy Islamu, nazywają Dom Boży Meczetem. Ponieważ do miasta przybyło wielu Muzułmanów z obcych państw, którzy znaleźli tutaj pracę, zbudowano dla nich w roku 1995 Meczet.

Meczet Sultana Yavuz-Selima/ Yavuz-Sultan-Selim Moschee

Z pewnością, jeśli jesteście wyznawcami Islamu wasi Rodzice uczestniczą w modlitwach w Meczecie przy ulicy Luisenring.

W latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku przybyło do Mannheimu wielu Muzułmanów. Tutaj znaleźli też pracę. Z początku modlili się w miejscu zamieszkania. Kiedy jednak ich społeczność wzrosła do 25.000 osób, zdecydowano z przedstawicielami Miasta o budowie nowego Domu Bożego.

Dzisiaj

Ah!

Zbudowany w 1995 roku Meczet dla 3.000 osób, długo uchodził za największy w Niemczech. Z zewnątrz widać 35 m wysoką wieżę modlitewną zwaną Minarettem.

W dawnych latach w tym miejscu ulicy Luisenring, znajdował się dłuższy czas parking, a przed wojną stały budynki mieszkalne.

Naprzeciw Meczetu stoi kościół katolicki, Liebfrauenkirche. Te dwa Domy Boże symbolizują przyjacielski stosunek obu religii.

1994

Budowa Meczetu

1937

Mannheim. Luisenring mit Liebfrauen-Kirche

Ciekawe będzie dla was wzajemne odwiedzenie różnych Domów Bożych, porównanie różnic i wspólnych podobieństw jakie w nich zauważycie.

Budynki mieszkalne i kościół Liebfrauen przy ulicy Luisenring

TERAZ WIECIE:

Karlstern było dawniej miejscem, gdzie Książę elektor uprawiał swoje Hobby, mianowicie urządzał polowania. Atejki ubożone są tam w formie gwiazdy. Dzisiaj Karlstern z wypieganymi dla zwierząt, jest ulubionym miejscem wycieczkowym dla rodzin.

Gwiazda Karola/Karlstern

Również poza Śródmieściem znajdują się w Mannheimie ciekawe punkty wycieczkowe.

Do nich zalicza się Karlstern w lesie dzielnicy Käfertal. Słowo gwiazda w wyrazie Karlstern, nie ma jednakże nic wspólnego z Bożym Narodzeniem.

Tutaj Księżę elektor Karol Teodor zganiał ze swoimi myśliwymi i sforą psów myśliwskich dziką zwierzynę do zbiegu alejek w centralnym punkcie. Stamtąd zwierzyna nie miała szans ucieczki.

Dzisiaj

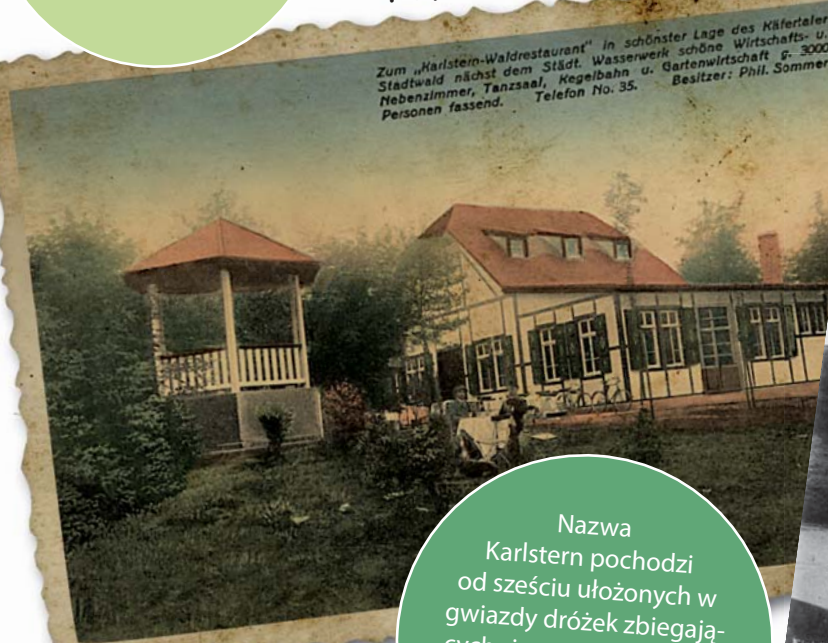

Można tam urządzić grilla. Pozatym otwarto nowy teren dla bizonów. Tak więc wyruszajcie do dzielnicy Käfertal.

Już od 1900 roku należy Karlstern z Restauracją, Placem Zabaw i Fontanną do ulubionych miejsc wycieczkowych rodzin z dziećmi.

W 1960 roku powstały tam miejsca dla dzikich zwierząt. Miejscem spotkań wielu wycieczkowiczów jest drewniane zadaszzenie na rozstaju uformowanej w kształcie gwiazdy drogi.

1916

Restauracja Leśna

Nazwa Karlstern pochodzi od sześciu ułożonych w gwiazdy drózek zbiegających się w środku terenu. Było to ulubione miejsce polowań Księcia elektora Karola Teodora.

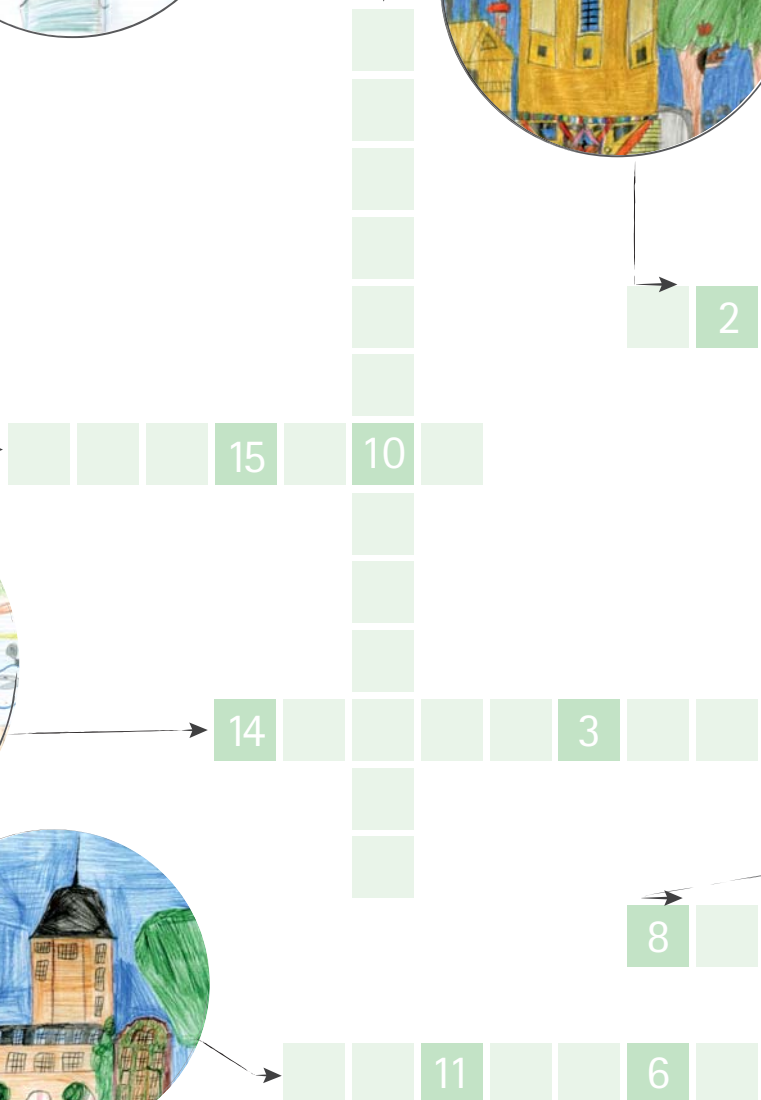
Ah!

1938

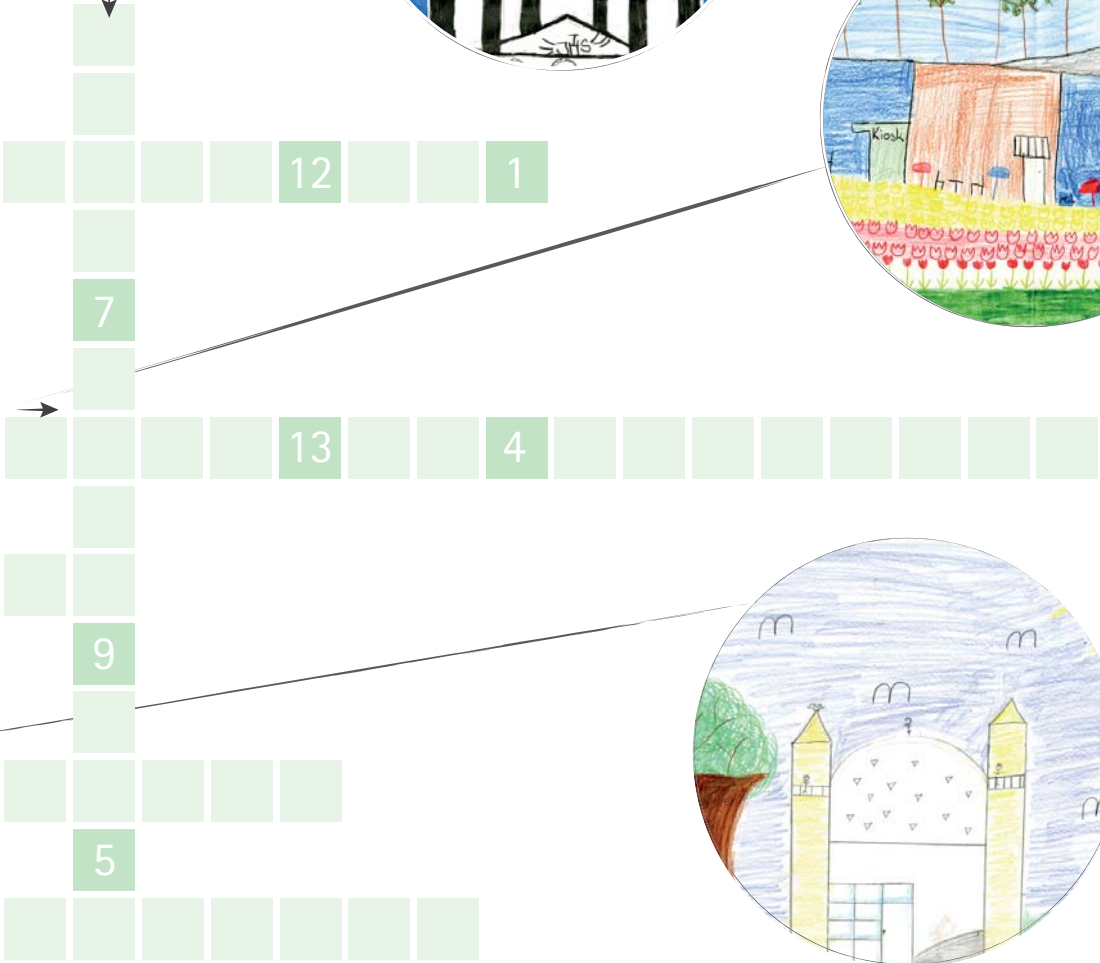
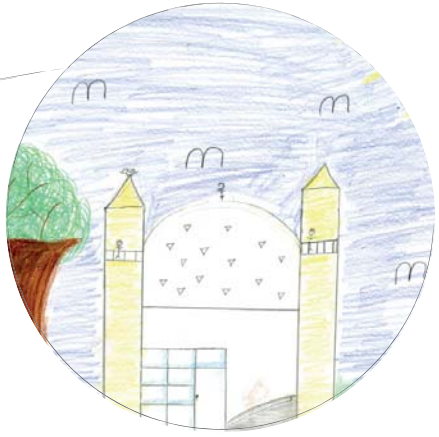

Piwiarnia Ogrodowa i białe niedźwiedzie przyciągają wycieczkowiczów

Krzyżówka obrazkowa

Jeśli przyjrzyście się dokładnie rysunkom dzieci, rozwiążecie łatwo tę krzyżówkę obrazkową. Przenieście następnie litery z ciemnozielono naznaczonych pól do diagramu na następnej stronie. Prawidłowo wstawione litery dadzą rozwiązanie.

Opracowany przez Dzieci Plan miasta

Młodzieżowe Archiwum przy Archiwum Miejskim Mannheim-Instytucie Historii Miasta

„Archiwa tworzą Historię przeżyta w własnym mieście”

„Archiwa są nie tylko dla dorosłych”

Nasze Młodzieżowe Archiwum pragnie powyższe dwa hasła wprowadzić w życie. Poprzez nasze propozycje zajęciowe, chcemy ułatwić dzieciom i młodzieży od 8-12 lat, pierwsze kroki w Archiwum jako instytucji. Podotykać i pomyszkować jest mile widziane.

Nasze propozycje:

Oprowadzania po Archiwum dla Dzieci

Nasze oprowadzania po Archiwum są dostosowane do grupy wiekowej i przekazują poniższe informacje:

- Czym jest Archiwum? Rozwiązywanie zadań i funkcji jaką archiwum spełnia
- Gdzie i w jaki sposób przechowuje się archiwalne zbiory? Oprowadzanie po magazynie, w którym przechowuje się archiwa.
- Informacje w jaki sposób znajduje się poszukiwane dokumenty?

Czas trwania : 45 minut

Lot przez historię miasta Mannheim: Widok z lotu ptaka z Luizą i Martinem

Podróż w czasie przez 400-letni rozwój miasta, wspomagana historycznymi mapami miasta, poczynając od roku założenia do roku 1900. Poprzez opowieść o mieście z perspektywy gęsiora Martina, z powieści Nilsa Holgersona i Luisy, bociana z Luisenparku, poszerzą się wiadomości z zakresu jego historii.

Czas trwania : 40 minut

Odważni – Rajd z nawigacją po Śródmieściu Mannheimu

Młodzieżowe Archiwum, we współpracy z Biblioteką Miejską i Instytucją Edukacji Medialnej, promuje w ramach Rajdu z nawigacją po Śródmieściu, poznawanie odważnych mieszkańców Mannheimu. Zanim na intrygujące pytania znajdzie się odpowiedź, należy najpierw rozwiązać na tzw. STADTPUNKTE-tablicach łamigłówkę, następnie skoordynować namiary nawigacyjne specjalnego urządzenia -GPS (najlepiej w czasie Lekcji). Łamigłówka z koordynatami i ankietą znajdują się na blogu Biblioteki Miejskiej / Wspólne-Akcje/tzw. Mitmach-Aktionen.

Czas trwania : 45 minut

Agenda Dyplom dla Dzieci

Pod hasłem „ Czy tu straszy?!” Rozpoczyna się dla dzieci podróż w czasie. Uczniowie poznają stare archiwalia. Wyposażona w kamery-video albo aparat fotograficzny grupa, wyrusza w podróż poznawczą do przeszłości. Ta przygoda stwarza dzieciom sposobność poznania tej instytucji zza kulis. Warto tutaj wymienić zwiedzanie nowoczesnego Centrum Digitalizacyjnego oraz obszernych magazynów, miejsc przechowywania starych zbiorów. Dokładne Terminy co roku od początku maja w broszurce Agenda Miasta Mannheim.

Czas trwania:
2 godziny

INFORMACJA I ZGŁOSZENIA
NA WSZYSTKIE PROJEKTY

elke.schneider@mannheim.de

oder

desiree.spuhler@mannheim.de

Jak funkcjonowały wodociągi, zanim wybudowano Wieżę ciśnień? W jaki sposób zażywano kąpeli, kiedy wiele mieszkań nie miało jeszcze łazienek? Czy na terenie dzielnicy Neckarstadt, zanim zagospodarowano przestrzeń pod Park Herzogenried, istniała inna oaza zieleni? Na te i wiele innych pytań znajdziecie odpowiedź na stronkach tej książki. Interesujące budowle i place zobrazowali uczniowie czwartych klas. Opracowaniem tekstu i wyszukaniem fotografii, zarówno historycznych jak i aktualnych, zajęła się Elke Schneider. Chcielibyśmy, by dzieci poznając historię swojego miasta, pojęły jego dzisiejszy rozwój.

Autorka niniejszej broszurki Elke Schneider objęła patronatem działające przy Stadtarchiv Mannheim-
-ISG, Archiwum dla Młodzieży tzw. Junge Archiv, promując programy edukacyjne z zakresu archiwistyki.